

BÖLÜM 2/4

KRİPTO PARALARIN SERBEST PİYASA DÜZENLEMELERİ
İLE REGÜLE VE KONTROL EDİLMESİ--
GİZEM YILDIZ
HANDE NUR ZEHİR

ÖZET

Kripto paralar; 2008 ekonomik krizi sonrasında ekonomik sistemin aktörleri olan merkezi otoritelere güvenin azaldığı bir dönemde, yatırım yöntemleri arayışında banka gibi aracı finansal kuruluşların kontrolünden uzak yapılarıyla ortaya çıkmış olup kullanımı her geçen gün yaygınlaşmaktadır. İlk kripto para örneği olan Bitcoin ise tam da bu küresel ekonomik krizin ardından çıkılan alternatif arayışında doğmuştur. Makalemizde, kripto paraların serbest piyasada düzenlenmesine ilişkin regülasyonlar ve kripto paraların hukuki statüsü, Türk hukuku ve yabancı hukuk sistemleri perspektifinden değerlendirilerek incelenmiştir.

→ ANAHTAR KELİMELELER

KRİPTO PARA, BİTCOIN, BLOKZİNCİR TEKNOLOJİSİ,
ÖDEME SİSTEMLERİ, KRİPTO PARA PİYASALARI.

I. GİRİŞ

İnternet üzerinden elektronik ödemelerin yaygınlaşması, kripto paraların ortaya çıkmasını hızlandırmıştır. Zaman içerisinde kripto para birimleri piyasa hacimlerini arttırmış ve maddi karşılığı oldukça yüksek varlıklar haline gelmiştir. Elektronik ödemelerin neredeyse tamamen, üçüncü taraf olarak elektronik ödemeleri işleyen finansal kurumlara bağımlı hale gelmesi ve bu bağımlılıktan kurtulma ihtiyacı ise ilk kripto para olan Bitcoin'i meydana getirmiştir. Kişiler arası para transferlerini herhangi bir merkezi otoriteden bağımsız hale getiren ve kullanıcılarına işlemlerin hızlı ve masrafsız bir şekilde gerçekleştirilmesini vaat ederek halihazırda mevcut olan piyasalardan ayrılan kripto paralar, her ne kadar daha iyi bir alternatif gibi gözükse de içerisinde birtakım riskler barındırmaktadır. Kripto varlıkların işlemlerini gerçekleştirmek için kullandığı platformu teşkil eden blokzincir teknolojisi, sisteme işlenen verileri veri blokları halinde farklı veri tabanları üzerinde depolayarak bu bilgilerin herhangi bir aracı kuruma başvurulmadan kişiden kişiye transferine olanak sağlamakta ve ilgili verilerin değiştirilememesini teminat altına almaktadır. Kripto paraların kullanmış oldukları blokzinciri teknolojisinin verileri birden fazla noktada tutması sebebiyle kullanıcıların yapmış olduğu işlemler de siber saldırılara karşı korunmaktadır. Bununla birlikte, kripto para piyasalarında gerçekleştirilen işlemlerin herkes tarafından anonim bir şekilde gerçekleştirilebilecek olması ve merkezi bir kayıt kuruluşunun bulunmaması sebepleriyle kripto varlıkların vergi kaçırma, terörün finansmanı ve kara para aklama gibi yasadışı faaliyetlerde kullanılma riskleri, düzenleyici ve denetleyici otoriteler tarafından kripto paralara ilişkin regülasyon yapılması ve çeşitli politikalar geliştirilmesi ihtiyacını doğurmuştur. Halihazırda kripto paralara ve kripto para piyasasının işleyişine ilişkin uluslararası benimsenmiş yeknesak bir düzenleme bulunmamakla birlikte, ülkelerin kripto paralara olan tutumu ve hukuki düzenleme arayışları farklılık göstermektedir.

II. KRİPTO PARA KAVRAMI VE BLOKZİNCİR
TEKNOLOJİSİ

A. Kripto Para Kavramı

Kripto para (veya kripto varlık), işlem güvenliğinin sağlanması için kriptografi, yani şifreleme kullanan, nakde alternatif bir değişim aracı olarak tasarlanmış bir dijital varlık, bir sanal unsurdur. Kripto para birimi "cryptocurrency"; "crypto" ve "currency" kelimelerinden türetilmiştir. Kripto paralar hayatımıza yakın zamanda girmiş olsa da kripto para sisteminin temeli Amerikalı kriptograf David Chaum'un 1983'te "eCash" isimli bir elektronik para sistemi, ardından 1990'da "DigiCash" ismini verdiği bir elektronik para şirketi kurmasına dayanmaktadır¹. Ancak "kripto para" teriminin ilk kez kullanılması, 1998'de Çinli bilgisayar mühendisi Wei Dai'nin kriptografik sistem kullanan ve merkezi olmayan yeni bir ödeme yöntemi geliştirmesi fikrinden yola çıkarak "b-money" isimli elektronik para sistemi icadıyla başlamıştır. 2008 ekonomik krizi sonrasında ekonomik sistemin aktörleri olan merkezi otoritelere güven azalmış, banka gibi finansal kuruluşların kontrolünden uzak alternatif yatırım yöntemleri arayışına çıkmıştır.

DİPNOT

1 Deniz Alp İmamoğlu, Kripto Para Birimleri ve Türk Hukukunda Düzenlenmesi, İstanbul, Haziran 2021, s.22

BÖLÜM 2/4

İlk kripto para örneği olan Bitcoin ise tam da bu küresel ekonomik krizin ardından çıkılan alternatif arayışında doğmuştur. Kripto paralar, herhangi bir düzenleyici ve denetleyici kurumun onay ve kontrolüne tabi olmayan, transfer işlemlerinin hızlı gerçekleştirildiği, paranın dijital kimlikler kullanılarak aktarıldığı ve geleneksel para birimlerinin bilinen dezavantajlarının olmadığı bir sistem yaratmıştır. Bununla beraber, para transferinin 7/24 ve herhangi bir limite tabi olmadan masrafsız bir şekilde gerçekleştirilebilmesi gibi avantajlarından dolayı son yıllarda sıklıkla yatırım aracı olarak tercih edilen kripto paralar, bu piyasalardaki dalgalanmaların yüksek olması nedeniyle endişeleri de beraberinde getirmektedir.

Arzı devlet ya da merkez bankası olmadan sağlanan kripto paraların tüm sistemi, kriptografi şifreleri çözülerek yeni blokların oluşturulmasıyla yapılan madencilik faaliyetini gerçekleştiren madencilerin ortak çalışması üzerine kurulmuştur. Bu doğrultuda paranın basım sürecinde, Bitcoin ile yapılan işlemleri doğrulayan ve kamuya açık işlem kaydını ortak bir şekilde tutan madenciler etkili olmaktadır. Kripto para birimlerinin başarısı, Bitcoin'in önlenemez yükselişinden sonra kendini göstermeye başlamıştır.

1. Bitcoin ve Diğer Sanal Paralar

İlk defa 2008'de Satoshi Nakamoto tarafından yayımlanan "Bitcoin: A Peer-to-Peer Electronic Cash System" isimli makalede ortaya atılan Bitcoin, temelinde blokzincir teknolojisi olan, bir finansal kurumdan geçmeden bir taraftan diğerine çevrimiçi ödeme gönderilmesini mümkün kılan ve tamamen uçtan-uca (peer-to-peer) çalışan bir elektronik para sistemi olarak tanımlanmıştır². Bitcoin, blokzincir yardımıyla yeni bitcoinlerin dolaşıma girdiği ve aynı zamanda blokzinciri defterinin bakımı ve geliştirilmesi süreci olan madencilik işlemine dayanmaktadır. Bahsedilen makalenin yayımlanmasından itibaren birçok farklı kripto para ortaya çıkmıştır. Bitcoin dışındaki kripto para birimleri "alternatif" ve "coin" kelimelerinin birleşimi olan "altcoin" olarak adlandırılmaktadır. Bitcoin, para transferi için bankalar ve diğer aracı kurumlar gibi güvenilir bir üçüncü taraf olarak elektronik ödemeleri işleyen finansal kurumlara olan bağımlılığı ortadan kaldırması ve kriptografik kanıta dayalı olması sebebiyle para piyasalarını sonsuza kadar değiştirecek bir yenilik olarak görülmektedir.

Bitcoin dijital imza zincirinden oluşmakta olup paranın el değiştirmesi sırasında her bitcoin sahibi, parayı bir sonrakine gönderirken kendi dijital imzasıyla bir önceki işlemin özetini (hash) ve bir sonraki sahibin açık anahtarını imzalar ve bu imzayı paranın sonuna eklemesiyle transfer gerçekleşir. Kullanıcılar tarafından onaylanan her bir işlemin birbiri ardına sıralanması ile gerçekleşen bu işlemler kayıt defteri görevi gören blokzincirine kaydedilir. Blokzinciri Bitcoin ağında yapılan tüm transferlerin bilgisini içermektedir ve ağda bulunan tüm kullanıcıların tüm bilgiye erişebilmesini mümkün kılmaktadır. Blokzinciri ağa dahil olan kullanıcılar tarafından onaylanan her bir işlemin birbiri ardına sıralanması yöntemiyle gerçekleştirilmektedir. Böylece blokzincirine katılan her işlem tek bir dosya halinde isteyen herkesin erişimine açık bir şekilde depolanmaktadır. Bu transfer talepleri herkes tarafından görülebilir olduğundan yapılan transferlerin şeffaf, geleneksel yöntemlere kıyasla daha güvenli ve hızlı olması Bitcoin'in tercih edilme sebeplerinin başında gelmektedir. Bununla birlikte Bitcoin arzının ve talebinin tamamen piyasaya göre değişmesi ve herhangi bir gerçek para birimine bağlı olmaması yatırımcılar ve otoriteler tarafından endişe verici bulunmaktadır.

Volatilitenin fazla olması ve yasa dışı işlemlerde kullanılabilmesi nedeniyle ciddi tartışmaların merkezinde yer alan Bitcoin ile ilgili en büyük tartışmalardan biri de Bitcoin madenciliği esnasında tüketilen yüksek miktardaki enerjinin öncelikle fosil yakıtlardan elde edilmesi ve karbondioksit emisyonunun küçük bir Avrupa ülkesinin yıllık karbondioksit salınımına denk olmasıdır³. Bitcoin madenciliğinin çevresel etkisi nedeniyle ciddi eleştirilere maruz kalmasının ilerleyen zamanlarda madencilik faaliyetlerinde giderek yenilenebilir enerjinin tercih edilmesine neden olacağı öngörülmektedir.

B. Blokzincir Teknolojisi

Küreselleşme olgusunun gelişimi ile birlikte ayrı bir boyut kazanmış olan teknoloji ve dijitalizasyon, bugün hemen her alanda ihtiyaçlarımızı karşılamaya hizmet etmektedir. Bu kavramların hayatımıza girişi yakın tarihlere denk gelmesine rağmen etkileri büyük bir alana yayılmış

DİPNOT

2 İmamoğlu, s. 17

3 Cambridge Bitcoin Electricity Consumption Index, <https://cbeci.org/> (Erişim Tarihi: 27.08.2021)

olup sosyal ve ekonomik yaşantımızda önemli bir yer teşkil etmektedir. Dijitalleşme ile ortaya çıkmış olan kripto paralar, kullanmış oldukları teknolojiyle kişiden kişiye herhangi bir aracı finansal kuruluş bulunmadan işlem yapılabilmesine olanak sağlamakta olup bu özellikleri ile ön plana çıkmaktadır.

Blokzincir teknolojisi çevrimiçi para transferi yapılmasına aracılık etmek ve internet alışverişlerinde kullanılmak üzere kripto paraların alt yapısında kullanılan temel teknoloji olarak ortaya çıkmıştır. Ancak zamanla blokzincir teknolojisinin çok daha karmaşık işlemleri gerçekleştirmeye yarayacak bir yapıda olduğu anlaşılmış olup bu teknoloji günümüzde bankacılık, mesajlaşma uygulamaları, kimlik doğrulama, e-ticaret, sağlık hizmetleri ve kamu hizmetleri gibi çeşitli alanlarda kullanılmaya başlanmıştır. Blokzincirde, merkezi bir ana sunucu (server) ve dolayısı ile merkezi bir otorite bulunmaması blokzinciri diğer sistemlerden ayırmaktadır⁴. Blokzincir, aslen bir veri tabanı özelliğinde olup internet ortamındaki verilerin şifreleme yöntemiyle kayıt altında tutulmasını sağlayan bir defter olarak düşünülebilir. Ayrıca bu sistemde, kullanıcıların tasarrufları ile başka bir hesaba değer, bilgi ve veri aktarımının gerçekleştirilebilmesi mümkün olmaktadır. Bu defterin dağıtık bir yapıda olması ile sistem güvenliği, merkezi otorite kontrolü sınırlarından çıkarılarak kullanıcılar arasında dağıtılmaktadır. Böylelikle, sisteme işlenmiş olan verilerin tek bir merkezde depolanması ile yaşanabilecek bozulma, silinme, saldırıya uğrama gibi sorunların önüne geçilmesi amaçlanmaktadır⁵. Dağıtık ağ yapısı ile sistemde depolanmış olan bilgilerin bütün sistem kullanıcıları tarafından görülebilir olması sağlanarak açık bir sistem ortaya konulmaktadır. Blokzincir teknolojisi sayesinde kripto para kullanıcılarının gerçekleştirmiş olduğu para transferleri sistem veri tabanında depolanmakta olup her bir kullanıcıya ait işlem şeffaf bir şekilde tespit edilebilmektedir. Sistemde gerçekleştirilen işlemlerin katılımcıların çoğunluğunun oybirliği ile doğrulanması ile kaydedilen veriler sisteme sabitlenmekte ve hiçbir zaman silinememektedir⁶. Sistem, verilerin dağıtılabilir biçimde depolanması, bağımsız olması, kayıtların değiştirilememesi ve işlem geçmişinin her zaman görüntülenebilir olması gibi özellikleri ile kullanıcılarına yüksek derecede bir güven temin etmektedir. Bununla beraber, açık ve özel anahtarlar yardımıyla sistem kullanıcıları arasında bir kimlik yönetimi gerçekleştirilmesi blokzincir teknolojisi ile mümkün olmaktadır.

DİPNOT

4 Ece Su Üstün, TBK Kapsamında Geleneksel Sözleşmelerle Mukayeseli Olarak Akıllı Sözleşmeler Blokzincir Teknolojisi, Ankara 2021, s.24

5 Hüda Carda, Blokzincir Teknolojisinin Vergi Hukuku Açısından Değerlendirilmesi, Bandırma Onyedinci Eylül Üniversitesi Yüksek Lisans Tezi, Bandırma 2021 s.21'den naklen, Güven & Şahinöz Blok Zincir Kripto Paralar Bitcoin Satoshi Dünyaya Değiştiriyor, Haziran 2018, Kronik Kitap, İstanbul, s.74

6 Carda, s.22

BÖLÜM 2/4

1. Blokzincir Türleri

Günümüzde kullanılmakta olan üç ana blokzincir türü bulunmaktadır:

a. Açık Blokzinciri

Genel blokzinciri gibi bağımsız bir yapıya sahip olan bu sistemde, ağa katılım kişilerle sınırlandırılmamış olup herkes tarafından gerçekleştirilebilmektedir. İşlem detaylarının çoğu halka açık olmakla beraber Bitcoin, Ethereum ve birçok kripto para bu yapıdadır. Ancak açık blokzinciri sisteminde, ağ kullanıcılarının birbirlerini tanımak zorunda olmaması ve bu kişilerin sisteme herhangi bir onay bulunmadan katılabilmesi diğer sistemlerle karşılaştırıldığında güvenilirlik açısından bir dezavantaj oluşturmaktadır⁷.

b. Özel Blokzinciri

Oluşumu diğer ağlara göre daha az maliyet gerektiren bu sistemin yönetim ve denetimi belirli gruplar tarafından gerçekleştirilmektedir. Sisteme katılım için izin alınması gerekmekte ve ağ kullanıcılarının işlemleri sistem yöneticileri tarafından denetlenmekte olup, işlemlerin ihtiyaca bağlı olarak geri alınabilmesi mümkün olmaktadır⁸.

c. Konsorsiyum Blokzinciri

Açık ve özel blokzincir sistemlerinin bileşimi olarak değerlendirilebilecek olan bu türde; ağ yönetimi belli bir yetkili tarafından gerçekleştirilerek, ağlara katılma işlemi herkese açık olarak yapılabilmektedir.

Blokzincir teknolojisi, tanınırlığını kripto paraların yaygınlaşması ile yakalamasına rağmen maliyetleri düşürmesi ve sürdürülebilir yapısı sayesinde birçok alanda dikkat çekmekte ve uygulama alanı bulmaktadır. Mevcut teknoloji, gayrimenkul sektöründe mülkiyet kayıtlarının saklanması, sağlık sektöründe ilaçların üretim süreci boyunca denetlenmesi ve kimlik doğrulamasının gerçekleştirilerek izlenmesi, kamu kaydının gerekli olduğu elektronik oylama, seçmen bilgisi, nüfus bilgileri gibi verilerin dönüştürülmesi ve adalet hizmetleri açısından e-noter hizmetleri, insana güvenin makinalara güvene dönüştürüldüğü akıllı dijital sözleşmeler, telif hakları yönetimi gibi birçok alanda kullanılabilir olmaktadır⁹. Teknolojinin yokluğunun tahmin edilemez hale geldiği günümüzde, işlem sürelerini kısaltan ve depolama sistemi ile kullanıcıları açısından güven oluşturan blokzincir teknolojisi, dijital ve ekonomik anlamda hemen her sektöre mühim yenilikler getirmekte olup küresel ticaret açısından büyük bir role sahiptir.

III. KRIPTO PARALARIN HUKUKİ NİTELİĞİ VE TÜRK HUKUKUNDA DÜZENLENMESİ

A. Kripto Para Piyasaları

Kripto borsası üzerinde kripto paraların alım satımı ve kripto para türleri üzerinden gerçekleştirilen işlemler, kripto para piyasasını oluşturmaktadır. Yatırımcılar tarafından bu borsalar üzerinden kripto para alım satımının gerçekleştirilmesi ile kazanç elde edilmesi amaçlanmak-

DİPNOT

7 Öztürk, Karakaya, Dağlı, İldir, Eskiyörük, Küçük, Özalp, Doruk, Önal, Üstünkaya, Barak Blokzinciri, Kripto Paralar ve Akıllı Sözleşmelerde Güncel Gelişmeler, Ankara 2021, s.27

8 Gökhan Ünal, Çelebi Uluyol Blokzinciri Teknolojisi, Bilişim Teknolojileri Dergisi 13. Cilt, 2. Sayı, Ankara, Nisan 2020, s.169

9 Bilge Çiner, İnternet Ortamında Yapılan Yayınlardan Kaynaklanan Ceza Sorumluluğu, Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Kamu Hukuku Anabilim Dalı Kamu Hukuku Programı Yüksek Lisans Tezi, İzmir 2021, s.135

tadır. Kullanıcılar, kripto para borsalarına kaydolduktan sonra oluşturmuş oldukları cüzdanlar üzerinden gerçek veya kripto para birimlerini kullanarak ödeme veya yatırım işlemlerini gerçekleştirebilmektedir.

Kripto paralar günümüzde önemli bir yatırım aracı haline gelmiş olup, kullanıcılara ait hesaplar yüksek şifreleme özelliği ile koruma altına alınmıştır. Kripto para borsalarında gerçekleştirilen işlemler genel hatlarıyla ele alındığında verilerin hızlı transfer edilebilirliği ve güvenli bir şekilde saklanabilir olması kripto paraları ilgi çekici kılmaktadır. Bununla birlikte, kripto para borsalarında gerçekleşen para transferleri herhangi bir komisyon ödemesinin bulunmaması ile geleneksel para transferlerinden ayrılmaktadır.

Kripto paralar, değerlerin volatilitesi, dijital cüzdanların çalınabilmesi ve kaybolabilmesi ihtimallerini bünyesinde barındıran sanal para birimleri olmaları sebebiyle bu sistemlerin kullanılması sırasında önemli güvenlik açıkları ortaya çıkabilmektedir¹⁰. Kripto paraların otoriteden bağımsız bir yapıda olması nedeniyle miktarlara müdahale edilememekte olup piyasa değerleri aşırı değişkenlik gösterebilmektedir. Bununla beraber, sistemde işlem yapabilmek için herhangi bir kimlik sorgulama aşamasının mevcut olmaması ve işlemlerin herkes tarafından anonim olarak yapılabilir nitelikte olması gibi sorunlar, önemli birer risk olarak değerlendirilmektedir. Kripto paranın zayıf yanlarından birisi de hesap erişiminin parola yöntemi ile gerçekleştirilmesi ve parolanın unutulması durumunda hesaba erişimin mümkün olmamasıdır. Ayrıca, cüzdanların çalınması durumunda başvurulabilecek herhangi bir otorite bulunmamaktadır. Sistem bu yönü ile hesap güvenliğinden yoksundur. İlave olarak, kripto paralar henüz hukuk çerçevesinde kapsamlı olarak düzenlenmemiş olup, bu sebeple kripto paraların vergilendirmesinin yapılması mümkün olmamaktadır.

Kripto para birimleri, Avrupa Merkez Bankası tarafından ortaya konulan para matrisine göre "regülasyona tabi olmayan ve dijital formatta bulunan sanal para birimleri" olarak değerlendirilmektedir¹¹. Sanal para birimlerinin yönetim ve işleyişinin herhangi bir merkezden bağımsız olması nedeniyle bu para türlerinin değerlerini koruyan bir kuruluş bulunmamaktadır. Kripto paraların anonim işlem görmesi ve mevcut işlemlerin denetime uzak olması, paranın değerinin kontrol edilememesine yol açarak yatırımcılar bakımından sorun teşkil etmektedir.

B. Kripto Para Piyasalarında Regülasyon İhtiyacı

Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası tarafından 16.04.2021 tarihinde yayımlanmış olan "Ödemelerde Kripto Varlıkların Kullanılmamasına Dair Yönetmelik"¹² uyarınca kripto paraların ödeme aracı olarak kullanılmayacağı belirtilmiş olup, kripto varlıkların kullanılacağı iş modellerinin geliştirilmesi engellenmiştir. Satoshi Nakamoto tarafından anonim ödeme aracı olarak tasarlanmış olan kripto paralar mevcut düzenleme ile yalnızca yatırım amacı ile kullanılabilir olup, bu durum kullanıcıların dolandırıcılık suçunun mağduru olmaları ile sonuçlanabilmektedir. Kripto para borsaları, kullanıcı kitlesini genişletmek amacıyla kripto para borsasına yeni yatırımcı eklenmesine aracılık eden kullanıcılarının referans sistemi ile kazanç sağlamalarına olanak tanıyarak potansiyel dolandırıcılık olaylarının önünü açmaktadır.

Sanal para birimleri, uluslararası işlem görebilmeleri ve işlemlerin anonim olarak gerçekleştirilebilmesi dolayısıyla birçok yasadışı aktivitede aracı kaynak olarak kullanılabilir olmaktadır. Bununla beraber, kripto para kullanıcıları ve hizmet sağlayıcıları tarafından yapılan işlemlerin anonim olması ve para transferlerinde kullanılan veri tabanının anlaşılması zor bir yapıda olması, işlemlerin takip edilebilirliğini güçleştirmektedir¹³. Yasadışı faaliyetlerden elde edilmiş gelirlerin meşru bir kaynaktan elde edilmiş gibi lanse edilmesi işlemi olarak tanımlayabileceğimiz kara para aklama ve yasal veya yasadışı aktivitelerin gerçekleştirilmesi yoluyla terör örgütlerine fon aktarımı işlemi olan terörizmin finansmanı suçlarında, suç örgütleri denetimden yoksun olan kripto para borsasını tercih etmektedir. Yukarıda bahsi geçen sebeplerden ötürü, kripto para borsalarına ilişkin ülkeler nezdinde yasal düzenlemeler yapılması ve söz konusu düzenlemelerin işlerliğinin kontrolü ve ülkeler arasında yasadışı suçların finansmanına ilişkin küresel bütünlüğün sağlanması amacıyla etkin yasal düzenlemelere ihtiyaç doğmaktadır. Tüketici ve yatırımcıların dolandırıcılığa karşı korunması ve yasadışı suçların finansmanı ile mücadele edilmesi amacıyla bazı ülkeler bu hususa ilişkin yasaklar getirmekte iken herhangi bir düzenleme yapmamayı tercih eden ülkeler de bulunmaktadır. Ülkemizde Mali

DİPNOT

10 Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumu, 25.11.2013 tarihli ve 2013/32 sayılı Basın Açıklaması <https://www.bddk.org.tr/Duyuru/EkGetir/510?ekId=530> (Erişim Tarihi: 27.07.2021)

11 Yaşar Gültekin, Yetkin Bulut, Bitcoin Ekonomisi: Bitcoin Eko-Sisteminden Doğan Yeni Sektörler ve Analizi, Adnan Menderes Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 3. Cilt, 3. Sayı, 2014, s.83

12 16.04.2021 tarih, 31456 sayılı Resmî Gazete (RG)

13 Betül Üzer, Sanal Para Birimleri, Uzmanlık Yeterlik Tezi Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası Ödeme Sistemleri Genel Müdürlüğü Ankara, Eylül 2017 s. 106

BÖLÜM 2/4

Suçları Araştırma Kurumu Başkanlığı tarafından Mayıs 2021 tarihinde yayımlanmış olan “Kripto Varlık Hizmet Sağlayıcıları İçin Suç Gelirlerinin Aklanması ve Terörizmin Finansmanının Önlenmesine Dair Yükümlülüklerle İlişkin Temel Esaslar”¹⁴ adlı rehber, sanal para birimlerinin suç teşkil eden işlemlerde kullanılmasına ilişkin çeşitli düzenlemeler içermektedir. Bu rehber uyarınca kripto para hizmetlerinin sunulduğu platformlar hizmet sağlayıcısı olarak tanımlanmış olup, hizmet sağlayıcılarına müşteri tanıma, şüpheli işlemleri bildirme, devamlı bilgi verme, muhafaza ve ibraz yükümlülüğü gibi çeşitli yükümlülükler yüklenerek, yasadışı işlemlerle mücadele edilmesi bakımından etki doğuracak bir düzenleme yapılmıştır¹⁵.

C. Türk Hukukunda Kripto Para Tanımı ve Kripto Paraya İlişkin Düzenlemeler

Türk Hukukunda, Ödemelerde Kripto Varlıkların Kullanılmamasına Dair Yönetmelik yayımlanana kadar kripto paraların hukuki statüsüne ilişkin herhangi bir düzenleme bulunmamaktaydı. Kripto paralara ve blokzincir teknolojisine ilişkin risklerine ilişkin endişeler, ilk olarak Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumu’nun basın açıklamasında ifade edilmiştir¹⁶. Bu basın açıklamasında, Bitcoin ve benzeri sanal paralar ile gerçekleştirilen işlemlerde tarafların kimliklerinin bilinmemesinin sanal paraların yasadışı faaliyetlerde kullanılması için uygun bir ortam yaratabileceği, Bitcoin’in piyasa değerinin aşırı değişken olabilmesi, dijital cüzdanların çalınabilmesi, kaybolabilmesi veya sahiplerinin bilgileri dışında usulsüz olarak kullanılabilmesi gibi Bitcoin ve benzeri sanal paraların barındırdığı muhtemel risklere ilişkin endişeler açıklanmış ve kamuoyuna hatırlatılmıştır.

Kripto paraya ilişkin Türk mevzuatındaki ilk düzenleme olan, 16 Nisan 2021 tarihli ve 31456 sayılı Resmi Gazete’de yayınlanan Ödemelerde Kripto Varlıkların Kullanılmamasına Dair Yönetmelik ile birlikte Türkiye’de kripto varlıkların ödemelerde doğrudan ve dolaylı olarak kullanılması ve buna yönelik hizmetlerin sunulması yasaklanmıştır. Bu Yönetmelik aynı zamanda Türk hukukunda kripto varlıklara ilişkin tanımın yapıldığı ilk düzenleme olma niteliğini de taşımaktadır. Yönetmeliğin 3. maddesinde “kripto varlık, dağıtık defter teknolojisi veya benzer bir teknoloji kullanılarak sanal olarak oluşturulup dijital ağlar üzerinden dağıtımı yapılan, ancak itibari para, kaydi para, elektronik para, ödeme aracı, menkul kıymet veya diğer sermaye piyasası aracı olarak nitelendirilmeyen gayri maddi varlıklar” olarak tanımlanmıştır. Kripto varlıklarının ödemelerde kullanılmasına ilişkin yasaklama dışında Yönetmelik, kripto varlıkların kullanılacağı iş modellerinin geliştirilmesini, bu tür iş modellerine ilişkin bir hizmet sunulmasını ve ödeme ve elektronik para kuruluşları, kripto varlıklara ilişkin alım satım, saklama, transfer veya ihraç hizmeti sunan platformlara veya bu platformlardan yapılacak fon aktarımlarına aracılık edilmesini de yasaklamıştır.

DİPNOT

¹⁴ Mali Suçları Araştırma Kurumu Başkanlığı Kripto Varlık Hizmet Sağlayıcıları İçin Suç Gelirlerinin Aklanması ve Terörizmin Finansmanının Önlenmesine Dair Yükümlülüklerle İlişkin Temel Esaslar, Mayıs 2021

¹⁵ İmamoglu, s.140

¹⁶ Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumu, Basın Açıklaması

IV. YABANCI HUKUK SİSTEMLERİNDE KRIPTO PARALARIN DÜZENLENMESİ

Halihazırda kripto paralara ve kripto para piyasasının işleyişine ilişkin uluslararası benimsenmiş tek bir düzenleme bulunmamakla birlikte, ülkelerin kripto paralara olan tutumu ve hukuki düzenleme arayışları farklılık göstermektedir. Kripto paralar için hukuki düzenleme arayışı aslında kripto para piyasalarının finansal, siyasi ve iktisadi birçok alanda geniş yansımalarının olması ve bu yansımaların yasadışı faaliyetlerin gerçekleştirilebilmesi için uygun ortam sağlanmasına yardımcı olmasından doğmuştur. Kripto para transferlerinde kişilerin anonim olması, banka gibi aracı kuruluşların kullanılmaması bu transferlerin kimlere ve hangi amaçlarla yapıldığının takibini zorlaştırmaktadır. Bununla birlikte kripto paralara ilişkin hukuksal düzenlemeler, blokzincir teknolojisine regüle edilmesinin teknolojik gelişmeleri engelleyebilecek sonuçlar doğurması ve herhangi bir otoritenin mevcut olmadığı bir sistemde regülasyonlar ile yükümlülük altına alınacak bir muhatap bulunmaması gibi sebeplerle zorlaşmaktadır. Uluslararası alana bakıldığında yabancı hukuk sistemlerinin kripto paraların regülasyonuna ilişkin ortaya koymuş olduğu çaba kripto paraların riskleri ve avantajlarının değerlendirilmesi üzerine şekillenmektedir. Bu noktada bazı ülkeler kripto para birimlerine yönelik faaliyetlerin yasaklanması yoluna giderken bazı ülkeler konuya ilişkin çeşitli düzenlemeler yapmaktadır.

Çin ve Rusya başta olmak üzere çeşitli ülkelerde kripto para piyasalarını olumsuz etkileyen regülasyonlara karşılık, Orta Amerika ülkesi El Salvador, Bitcoin’in mecliste yasallaşmasının ardından dünyada kripto paranın resmen kabul edildiği ilk ülke olmuştur. El Salvador’daki bu yeni düzenleme ile birlikte ülkede tüm iş yerlerinde Bitcoin ile yapılan ödemelerin kabul edilmesi ile kripto paranın yasal ödeme aracı olarak kullanılmasının önü açılmıştır.

A. Amerika Birleşik Devletleri

Kripto paraların hukuki statülerine ilişkin eyalet düzeyinde tutarlı ve yeknesak bir yasal yaklaşım olmamakla birlikte Amerika Birleşik Devletleri kripto para birimi mevzuatının geliştirilmesinde ilerleme kaydetmeye devam etmektedir. Eyalet düzeyinde kripto paralara ilişkin hukuksal düzenlemelerde genel olarak iki yaklaşım hakimdir. Birkaç eyalet, kripto para birimlerini ve blokzincir teknolojilerinin önünü açacak nitelikte olumlu etkili düzenlemeler önerip kabul ederken, bazı eyaletler, kripto para birimleri ile ödeme kabul etmeyi yasaklayan düzenlemeleri kabul etmiştir. Federal düzeyde ise Kongre, kripto para birimleri ve finans teknolojileri politikasına odaklanacak yeni bir çalışma komitesi kurduğunu duyurarak, kripto para piyasalarını etkileyecek yeni regülasyonların geleceği ihtimallerini artırmıştır.

B. Avrupa Birliği

Kripto varlıkların regüle edilmesi hususuna Avrupa Birliği perspektifinden bakıldığında, tam anlamıyla yerleşmiş bir düzenlemenin bulunmadığı ve regülasyon çalışmalarının halen devam etmekte olduğu gözlemlenmektedir. Bununla beraber regülasyon çalışmaları üye devletler arasında farklılık gösterebilmektedir. İsviçre ve Malta, kripto varlıkların faaliyetlerini en çok destekleyen ülkeleri teşkil etmekte olup piyasa faaliyetlerine açıklık kazandırılması amaçlanarak bu ülkelerdeki regülasyon çalışmaları teşvik edilmektedir¹⁷. Avrupa Birliği adına piyasa işlemlerinin gözetlenmesinden sorumlu bir kuruluş olan Avrupa Bankacılık Otoritesi (European Banking Authority, EBA) sanal para birimlerine ilişkin çeşitli çalışmalar yapmıştır. EBA tarafından 13 Aralık 2013 yılında sanal para birimlerinin yarattığı risklere karşı kullanıcıları uyarmak adına yayımlanan “Tüketicilere Sanal Paralarla İlgili Uyarı” isimli çalışma ile kripto paranın ödeme aracı olarak kullanılmadığı ve kripto paraların genel nitelikleri sebebiyle güvenilirlik unsurunun tam olarak sağlanmadığından bahsedilmiştir. Aynı kurumun 4 Eylül 2014’te yayımlanmış olduğu “Sanal Para Birimleri Hakkında EBA Görüşü” isimli çalışmada kripto varlıklar, para transferlerinde masrafların azalması, işlem hızının artması gibi olumlu açılardan değerlendirilmekle birlikte doğabilecek riskler kategorize edilerek yasal düzenlemelerin gerekliliğine değinilmiştir¹⁸.

Avrupa Birliği, kripto paralara ilişkin yasal bir netliğin oluşturulması, finansal istikrarın korunması ve kullanıcıların karşı karşıya olduğu muhtemel risklerle mücadele edilmesi amacıyla 24 Eylül 2020 yılında “Kripto Para Piyasasına İlişkin Taslak Tüzük” yayımlamıştır¹⁹. İlgili tüzük

DİPNOT

¹⁷ Türkiye Bilişim Vakfı Hukuk, Düzenlemeler ve Kamu İlişkileri Çalışma Grubu, Kripto Para ve ICO Raporu, İstanbul, Mayıs 2020, s.25

¹⁸ İmamoglu, s.110

¹⁹ Regulation of the European Parliament and of the Council on Markets in Crypto-assets, and Amending Directive (EU), Brüksel, Eylül 2020

BÖLÜM 2/4

ile Avrupa Birliği'nde regülasyonu tam olarak netleşmemiş olan kripto para borsalarına ilişkin kapsamlı bir düzenlemenin gerçekleştirilmesi öngörülmüştür²⁰. Kripto varlık ihraç ederek piyasada yer almak isteyenler bakımından taslak tüzük ile tüzel kişiliğin kazanılması gerekli kılınarak kripto para ihracına ilişkin ilgili kuruma ayrıntılı bir belge sunma yükümlülüğü yüklenmiştir. İlgili tüzük kapsamında kripto varlık hizmet sağlayıcılarının yetkilendirilmesi ve sicile kayıtlarının yapılması zorunluluğu getirilmiş olup, bu kişilere ayrıca kripto para borsalarının ihtiva ettiği riskler hakkında kullanıcıları bilgilendirme sorumluluğu yüklenmiştir. Bunların yanında kripto varlıkların yasadışı işlemlerde kullanılmasının önüne geçilebilmesi maksadıyla çeşitli hükümlere yer verilmiş ve bu düzenlemelere aykırı hareket edilmesi halinde eylemin durdurulması ve hizmet sağlayıcılar aleyhine idari para cezası verilmesi öngörülmüştür. Söz konusu taslak tüzüğün AB tarafından kabulü halinde kripto varlıklar hususunda mevcut olan yasa boşluğunun doldurulması ile Avrupa'da parasal bütünlüğün sağlanması ve dolayısıyla kripto para borsasında gerçekleşen işlemler için güven tesis edilmesi mümkün olabilecektir.

C. Çin

Kripto para piyasalarında yaşanan hızlı iniş çıkışların ülkenin ekonomik ve mali istikrarına bir tehdit oluşturması sebebiyle kripto paralara karşı sert bir tutum içinde bulunan Çin, ilk olarak 2013 yılında bankaların Bitcoin'i para birimi olarak kullanmasını yasaklamıştır. 2017 yılında ise kripto para piyasalarındaki işlemlerin normal finansal düzeni bozduğu gerekçesiyle finans kurumlarının ve ödeme şirketlerinin kripto para birimi işlemleriyle ilgili hizmetler sağlaması ve yerel kripto para borsaları yasaklanmıştır. Dünyadaki Bitcoin madenciliğinin %46'sına ev sahipliği yapan Çin'in kripto para piyasalarına yönelik son hamlesi ise 2021 yılında yatırımcıların ve finansal stabilitenin korunması ve karbon nötrlüğüne ulaşılması gerekçeleri ile bazı eyaletlerde kripto para madenciliğinin yasaklanması olmuştur. Çin Merkez Bankası'nın 20 Ocak 2021'de kendi dijital parasını bir an önce ihraç etmek istediğine ilişkin açıklamasından sonra 2021 yılında yerli para birimi olan Yuan'ı dijital ortama taşıdığını açıklayan Çin, yerli parasını dijital ortama entegre eden ilk ülke olurken, ilk defa dijital bir para birimi devlet çapında yasal bir ödeme aracı olarak kabul edilmiş oldu. Piyasaya sürülecek dijital Yuan'ın Bitcoin'den farkı ise kullanıcı anonimliği ve aşırı değer dalgalanmalarının olmaması olarak ifade edilmiştir. Getirilen kısıtlayıcı kripto para regülasyonları ile Çin'in, kripto para piyasalarındaki düzenleyici baskılarını ve hakimiyetini artırması beklenmektedir.

V. SONUÇ

Kripto varlıklar, özellikle Bitcoin'in ortaya çıkmasıyla beraber günümüzde finans sektöründe önemli bir yer edinmiş olup dijital ortamda normal piyasada karşılaşılan komisyon ödemelerinden uzak ve hızlı bir şekilde para transferi gerçekleştirilmesi, aracı bir kurumdan ve denetimden bağımsız olarak kişiler arası sınırsız işlem yapılabilmesi özellikleri ile kullanıcılar tarafından ilgi görmekte ve popülerliği her geçen gün artmaktadır.

Kripto para transferlerinin gerçekleştirildiği platformu teşkil eden blokzincir teknolojisinin merkezi bir otoriteden bağımsız bir yapıda olması dolayısıyla yapılan işlemlerin herhangi bir kurum tarafından denetlenmesi mümkün olmamakta ve bu durum kripto varlıkların yasadışı işlemler için tercih edilmesine yol açmaktadır. Kripto paraların denetimden bağımsız bir yapıda olmalarına rağmen vergi kaçırma, uyuşturucu kaçakçılığı, terörün finansmanı gibi aktiviteler için fon sağlanmasının önüne geçmek, kullanıcıların sistemin doğurduğu risklere karşı korunması ve ödeme sistemleri arasında istikrarın sağlanması amacıyla ülkeler, kripto varlıklara ilişkin düzenlemeler yapma ihtiyacı hissetmektedir. Kripto paraların merkeze bağlı bir şekilde yürütülerek denetlenmesi her ne kadar doğalarına aykırı olsa da kullanıcıların piyasa faaliyetleri için güvenli bir mekanizma temin edilmesi, düzenleme ve denetleme kurumlarının kontrolleri ile mümkün gözükmektedir. Kripto varlıkların muhtemel risklerine odaklanmış dünya görüşünün kripto paraların her geçen gün yaygınlaşmasıyla beraber fayda odaklı bir görüş haline geldiği görülmektedir. Devlet otoriteleri tarafından gerçekleştirilecek düzenlemeler vasıtasıyla kripto para piyasalarında bir dengenin kurulması halinde, kripto para borsası kullanımının yaygınlaşması ile küresel ekonominin gelecek dönemlerde farklı bir boyuta taşınması söz konusu olabilecektir.

DİPNOT

20 Öztürk, Karakaya, Dağlı, İldir, Eskiyörük, Küçük, Özalp, Doruk, Önal, Üstünkaya, Barak, s.27

KAYNAKÇA

Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumu, 25.11.2013 tarihli ve 2013/32 sayılı Basın Açıklaması <https://www.bddk.org.tr/Duyuru/EkGetir/510?ekId=530> (Erişim Tarihi: 27.07.2021)

BETÜL ÜZER, Sanal Para Birimleri, Uzmanlık Yeterlik Tezi Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası Ödeme Sistemleri Genel Müdürlüğü, Ankara, Eylül 2017

BİLGE ÇİNER, İnternet Ortamında Yapılan Yayınlardan Kaynaklanan Cezai Sorumluluk, Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Kamu Hukuku Anabilim Dalı Kamu Hukuku Programı Yüksek Lisans Tezi, İzmir 2021

Bilgi Teknolojileri ve İletişim Kurumu, Kripto Para Araştırma Raporu, Ankara 2020 <https://www.btk.gov.tr/uploads/pages/arastirma-raporlari/kripto-para-raporu-5f11dfe709c25.pdf> (Erişim Tarihi: 26.07.2021)

Cambridge Bitcoin Electricity Consumption Index, <https://cbeci.org/> (Erişim Tarihi: 27.08.2021)

DENİZ ALP İMAMOĞLU, Kripto Para Birimleri ve Türk Hukukunda Düzenlenmesi, İstanbul, Haziran 2021

ECE SU ÜSTÜN, TBK Kapsamında Geleneksel Sözleşmelerle Mukayeseli Olarak Akıllı Sözleşmeler Blokzincir Teknolojisi, Ankara 2021

European Commission, Proposal for Regulation of the European Parliament and of the Council on Markets in Crypto-assets, and Amending Directive (EU), Brüksel, Eylül 2020

FANNY GRACE S, DR. FLORENCE JOHN TYPES, Uses And Regulations Of Cryptocurrency: A study, International Journal of Research and Analytical Reviews, 5. Cilt, 3. Sayı, Eylül 2018

GÖKHAN ÜNAL, ÇELEBİ ULUYOL, Blokzinciri Teknolojisi, Bilişim Teknolojileri Dergisi 13. Cilt, 2. Sayı, Ankara, Nisan 2020

HÜDA CARDA, Blokzincir Teknolojisinin Vergi Hukuku Açısından Değerlendirilmesi Bandırma Onyedil Eylül Üniversitesi Yüksek Lisans Tezi, Bandırma 2021

İRİNA CVETKOVA, Cryptocurrencies Legal Regulation, Baltic International Academy Brics Law Journal 5. Cilt 2.Sayı, Letonya 2018

JACİNTA BERNADETTE, RİCO SHIRAKAWA, UPALAT KORWATANASAKUL, Cryptocurrency Regulations: Institutions And Financial Openness Asian Development Bank Institute Working Paper Series Sayı: 978, Temmuz 2019

Mali Suçları Araştırma Kurumu Başkanlığı, Kripto Varlık Hizmet Sağlayıcıları İçin Suç Gelirlerinin Aklanması ve Terörizmin Finansmanının Önlenmesine Dair Yükümlülüklerle İlişkin Temel Esaslar, Mayıs 2021

O. S. BOLOTAEVA, A. A. STEPANOVA, S. S. ALEKSEEVA, The Legal Nature of Cryptocurrency, IOP Conference Series: Earth and Environmental Science, 2019

ÖZTÜRK, KARAKAYA, DAĞLI, İLDIR, ESKİYÖRÜK, KÜÇÜK, ÖZALP, DORUK, ÖNAL, ÜSTÜNKAYA, Barak Blokzinciri, Kripto Paralar ve Akıllı Sözleşmelerde Güncel Gelişmeler, Ankara 2021

ŞAHİN ÇETİNKAYA, Kripto Paraların Gelişimi ve Para Piyasalarındaki Yerinin Swot Analizi ile İncelenmesi, Uluslararası Ekonomi ve Siyaset Bilimleri Akademik Araştırmalar Dergisi, 2. Cilt 5. Sayı, 2018

Türkiye Bilişim Vakfı, Hukuk, Düzenlemeler ve Kamu İlişkileri Çalışma Grubu, Kripto Para ve ICO Raporu, İstanbul Mayıs 2020

YAŞAR GÜLTEKİN, YETKİN BULUT, Bitcoin Ekonomisi: Bitcoin Eko-Sisteminden Doğan Yeni Sektörler ve Analizi, Adnan Menderes Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 3. Cilt, 3. Sayı, 2014

16.04.2021 tarih, 31456 sayılı Resmi Gazete (RG)